

Міністерство освіти і науки України  
Харківський національний педагогічний університет  
імені Г. С. Сковороди



**Актуальні питання  
корекційної та  
інклюзивної  
освіти**

Міністерство освіти і науки України  
Харківський національний педагогічний університет  
імені Г. С. Сковороди



# АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць



Харків  
2020

**Редакційна колегія:**

*Головний редактор – Бойчук Юрій Дмитрович*, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди

*Заступник головного редактора – Маркіна Тетяна Юріївна*, доктор біологічних наук, професор, декан природничого факультету

*Відповідальний секретар – Перетяга Людмила Євгенівна*, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

**Члени редакційної колегії:**

*Бондар Віталій Іванович*, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки, академік Національної академії педагогічних наук України

*Галій Алла Іванівна*, кандидат біологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

*Голуб Наталія Михайлівна*, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

*Гордієнко Ірина Вікторівна*, кандидат медичних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

*Дрозик Людмила Володимирівна*, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

*Золотверх Владлена Віталіївна*, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

*Казачінер Олена Семенівна*, доктор педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

*Коваленко Вікторія Євгенівна*, кандидат психологічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

*Орлов Андрій Валерійович*, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

*Пашинський Павло Петрович*, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

*Сінопальнікова Наталія Миколаївна*, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

*Туренко Наталія Миколаївна*, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

*Щербак Ірина Миколаївна*, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

*Рекомендовано редакційно-видавничим відділом Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол №7 від 19.11.2020 р.*

А 43

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / За загальною редакцією Бойчука Ю.Д. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. – 376 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню проблеми організації комплексного психолого-педагогічного супроводу інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Розглянуто широке коло нагальних питань, пов'язаних з організацією інклюзивного освітнього середовища, наданням освітніх та корекційно-розвиткових послуг дітям з порушеннями психофізичного розвитку.

## ЗМІСТ

<i>Азаренкова Н.І</i> Актуальні проблеми діагностики мовленнєвого розвитку дітей раннього віку.....	7
<i>Аразгелдієва М.Б.</i> Завдання формування просторових уявлень у дітей із затримкою психічного розвитку як важлива складова процесу підготовки їх до навчання у школі.....	13
<i>Аразгелдієва М.Б.</i> Особливості корекційної роботи з формування зорово-просторових уявлень у дітей із затримкою психічного розвитку та системним недорозвиненням мовлення.....	19
<i>Білянїна В.М.</i> Особливості проведення логоритмічних занять з дітьми дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення III рівня.....	24
<i>Богодущенко К.М.</i> Психолого-педагогічні умови організації інклюзивного навчання дітей дошкільного віку з тяжкими мовленнєвими порушеннями.....	30
<i>Борисенко У.В.</i> Інноваційні методи комплексної корекції вторинних порушень у дітей старшого дошкільного віку з ДЦП.....	39
<i>Веремій Д.В.</i> Розвиток комунікацій дітей першого року життя з дизартричними порушеннями.....	45
<i>Волокова А.О.</i> Диференційоване навчання як практична технологія організації освітнього процесу в умовах освітньої інклюзії.....	49
<i>Волошина А.В.</i> Фізіотерапевтичні процедури в реабілітації дітей із ДЦП.....	54
<i>Гайденко К.А.</i> Ключові аспекти готовності майбутніх вчителів-реабілітологів до роботи в інклюзивно-ресурсних центрах... ..	57
<i>Галій А.І.</i> Педагогічна реабілітація дітей із ЗПР засобами інклюзивного навчання.....	61
<i>Гноєва Д.Т.</i> Реалізація інклюзивної форми навчання в освітньому просторі України на сучасному етапі.....	72
<i>Горобець К.В.</i> Напрямки логопедичної роботи з підлітками, що страждають на дизартрію при ДЦП .....	78
<i>Гуріна К.В.</i> Характеристика читацької компетентності у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення.....	84
<i>Давиденко К.А.</i> Особливості обстеження порушення голосу в дітей дошкільного віку.....	89
<i>Давіденко М.В.</i> Адаптація дітей з синдромом дефіциту уваги та гіперактивністю до навчання у початковій школі.....	94
<i>Довженко Т.О.</i> Роль ігор та ігрових прийомів в процесі формування лексики дітей з загальним недорозвиненням мовлення III рівня.....	99
<i>Дубась Д.О.</i> Формування лексико-граматичної сторони мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальною недостатністю.....	104
<i>Єфременко Ю.О.</i> Корекційні засоби навчання дітей із порушеннями мовлення.....	110

## ДИФЕРЕНЦІЙОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ПРАКТИЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ОСВІТНЬОЇ ІНКЛЮЗІЇ

*У статті розглянуто проблему застосування технології диференційованого навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах освітньої інклюзії у початковій школі.*

*Ключові слова: диференційоване навчання, діти з особливими освітніми потребами, інклюзивне навчання.*

**Постановка проблеми.** Поняття «диференційоване навчання в інклюзивній освіті» досить нове у вітчизняній педагогіці. На сьогоднішній день диференційоване навчання дослідники розглядають як концептуальний підхід та практичну технологію специфічної організації навчального процесу. При використанні такого підходу педагог отримує можливість враховувати відмінності між учнями, їх індивідуальні особливості. Наслідком застосування такого підходу буде забезпечення оптимального результативного досвіду для кожного з дітей на основі їх потенційних можливостей та потреб.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Наукові розвідки вітчизняних і зарубіжних фахівців розкривають загальнотеоретичні та організаційно-педагогічні аспекти проблеми інклюзивної освіти (Н. П. Артюшенко, Віт. І. Бондар, Л. В. Будяк, І. В. Дмитрієва, А. А. Колупаєва, Т. В. Сак, В. М. Синьов, М. М. Семаго, А. Г. Шевцов та ін.); особливості психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзії (С. П. Миронова, С. В. Сорокоумова, Т. Г. Зубарева, С. Ю. Кондратьєва, Л. Є. Олтаржевська); формування професійної готовності педагогів до інклюзивної освіти (Ю. О. Бистрова, В. Є. Коваленко, С. П. Миронова, М. К. Шеремет, Ю. В. Шуміловська та ін.) тощо.

Попри наявні наукові праці вищезазначених авторів у сучасній педагогічній теорії практично відсутні дослідження, присвячені проблемі організації процесу інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, В. М. Синьов зазначає, що актуальною залишається проблема

проектно-групової та колективної творчої діяльності учнів з нормотиповим і порушеним розвитком в умовах освітньої інклюзії в ході корекційного навчання дітей. Адже не всі учні мають однаковий рівень підготовки, тому в педагогіці інклюзивної освіти відбувається постійний пошук інструментів, які дозволять досягти високих результатів якомога більшою кількістю учнів. Одним з таких інструментів є диференційоване навчання, що розглядається як концептуальний підхід і практична технологія специфічної організації навчального процесу (О. М. Таранченко). На думку А. А. Колупаєвої, Ю. М. Найди, диференційований підхід до навчання, орієнтований на потреби учнів є надзвичайно перспективним у навчанні розмаїтого учнівського колективу, в тому числі й дітей із особливими освітніми потребами.

**Мета статті:** виявити особливості застосування диференційованого навчання як практичної технології організації освітнього процесу в умовах освітньої інклюзії.

**Виклад матеріалу дослідження.** Диференційоване навчання ґрунтується на тому що всі учні різні, тому завдання вчителя полягає насамперед в тому, щоб виявити ці відмінності та організувати навчальний процес таким чином, щоб забезпечити оптимально ефективний навчальний досвід для всіх учнів. Застосування диференційованого навчання особливо актуально при роботі з дітьми, які мають особливі освітні потреби. Більшість навчальних стратегій та підходів диференційованого навчання можна використовувати для задоволення потреб усіх учнів інклюзивних закладів освіти та в інших спеціалізованих освітніх закладах для оптимізації навчального процесу [1, с. 19].

В останні роки відбувається ріст науково-теоретичних праць та досліджень на підтримку диференційованого навчання. Особливо слід виділити роботи Оленчак (2001); Томлінсон (2005); Тієсоу (2001). Зокрема, Баумгартнер, Ліповскі й Раш (2003) досліджували вплив використання практики диференційованого навчання на навчання читанню. Дослідники відзначили суттєве покращення навичок читання у дітей, розширення набору прийомів роботи з текстом та розуміння його змісту, вдосконалення навичок розрізнення

фонем і декодування та, в цілому, поліпшення ставлення до читання як такого. Тієсоу (2005) зосередила свою увагу на тому, як диференційоване навчання впливає на академічні досягнення учнів. За результатами експериментального дослідження вона зробила висновки, що діти з особливими освітніми потребами у процесі диференційованого навчання засвоїли матеріал з математики набагато краще, ніж їхні однолітки, які навчалися за традиційними методами. Крім того, велику увагу дослідники різних країн приділяють практикам диференційованого навчання, намагаючись з'ясувати, як учителі можуть їх застосовувати у навчальному процесі для учнів з різноманітними порушеннями розвитку. Важливими для поширення ідеї диференційованого навчання є результати, отримані у 2004 р. Ноублом. У дослідженні Ноубл використав переглянутий варіант таксономії освітніх цілей Блума, як орієнтир для диференціації навчання. Він помітив, що залучені до дослідження педагоги відчували більшу впевненість у своїх силах і здатність ефективно навчати дітей з різними освітніми потребами [2, с. 24].

Одним з основних принципів диференційованого навчання вважається застосування різноманітних форм організації навчального процесу. Їх використання допомагає педагогам врахувати у навчальному процесі такі учнівські відмінності:

- рівень підготовленості – через коригування темпу навчання та рівня складності матеріалу;

- індивідуальні стилі навчання – через організацію різноманітних видів діяльності для того, щоб учні мали змогу отримувати та опрацьовувати інформацію різними способами та на різних рівнях;

- інтереси – спираючись на схильності, зацікавлення та бажання кожного учня розібрати певну тему чи виробити певне вміння.

Виходячи з цих положень, доцільно виділити три підходи до диференціації навчання:

- 1) адаптація змісту, процесу та продукту навчальної діяльності;

2) варіювання вимог щодо ступеня виконання завдань учнями на конкретному уроці або протягом вивчення більш широкої теми;

3) застосовування всієї різноманітності форм і методів організації навчальної діяльності;

Дослідники диференційованого навчання виділяють чотири основні чинники, які забезпечують диференційоване навчання:

а) зосередження на головних поняттях, ідеях та вміннях у кожній навчальній дисципліні;

б) урахування індивідуальних відмінностей учнів;

в) поєднання оцінювання та навчання;

г) постійна адаптація, модифікація змісту, процесу (методів і форм) та продукту навчальної діяльності.

Виходячи з вищесказаного, про диференційоване навчання можна сказати як про підхід, що демонструє: прийняття педагогом всієї різноманітності учнівського колективу, тобто різних рівнів їх базових та поточних знань, їхню загальну підготовленість, навчальні інтереси та індивідуальні стилі навчання; навички педагога щодо організації процесу навчання учнів із різними навчальними можливостями в умовах одного класу; прагнення вчителя просувати учнів на більш високий рівень навчальних досягнень, забезпечуючи їм особистий успіх та надаючи необхідну підтримку і допомогу [3, с. 77].

Суттєвою перевагою диференційованого навчання є те, що воно дає можливість учням зрозуміти й застосовувати набуті на уроках знання й навички, а також організувати власну навчальну діяльність із певною мірою самостійності шляхом вибору завдань. Учням необхідно мати змогу осмислювати знання, навички та демонструвати володіння ними в різний спосіб. Так само вчитель має виробити свій власний спосіб диференціації відповідно до індивідуального стилю навчання, мети навчального плану та можливостей школи. Диференційоване навчання, як педагогічний підхід, може стати важливою основою організації уроків, оскільки воно спирається на



ґрунтовну теоретичну та емпіричну базу і враховує важливе значення соціокультурного виміру в навчанні.

У диференційованому навчанні суттєва увага приділяється гнучкому об'єднанню дітей у групи, що, за сучасними науковими даними, що має своїм наслідком розвиток навичок позитивної комунікації.

У диференційованому навчанні від самого початку передбачається, що всі учні різні (навіть, якщо їм встановлено однаковий діагноз), і тому, завдання вчителя полягає в тому, щоб виявити відмінності, відповідним чином адаптувати навчальний процес. Такий підхід до навчання, орієнтований на потреби дітей, є дуже перспективним у навчанні всього багатоманітного учнівського колективу, незалежно від рівня підготовленості або відмінностей його учасників. Адже навчання диференціюються залежно від інтересів, стилів навчання і здібностей, рівня підготовленості та потреби у підтримці й допомозі.

#### **Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.**

Отже, організація і методика упровадження диференційованого навчання дає змогу задовольняти індивідуальні потреби, розвивати сильні сторони дітей та їхні інтереси в ході уроку. Як наслідок, сучасні вчителі мають застосовувати такий курикулум та підходи навчання, що дають змогу ефективно працювати з дітьми із ширшим діапазоном навчальних відмінностей.

#### **Список використаних джерел:**

1. Сак Т.В. Індивідуалізація навчання учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі. *Особлива дитина*. 2014. №4. С. 18-23.
2. Таранченко О. М., Найда Ю. М. Диференційоване викладання в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник. Київ: А.С.К., 2012. 124 с.
3. Федоренко О. Особливості впровадження технології спільного навчання в процесі навчання учнів з порушенням слуху в різних типах освітніх закладів. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2. 14. №4. С. 75-80.